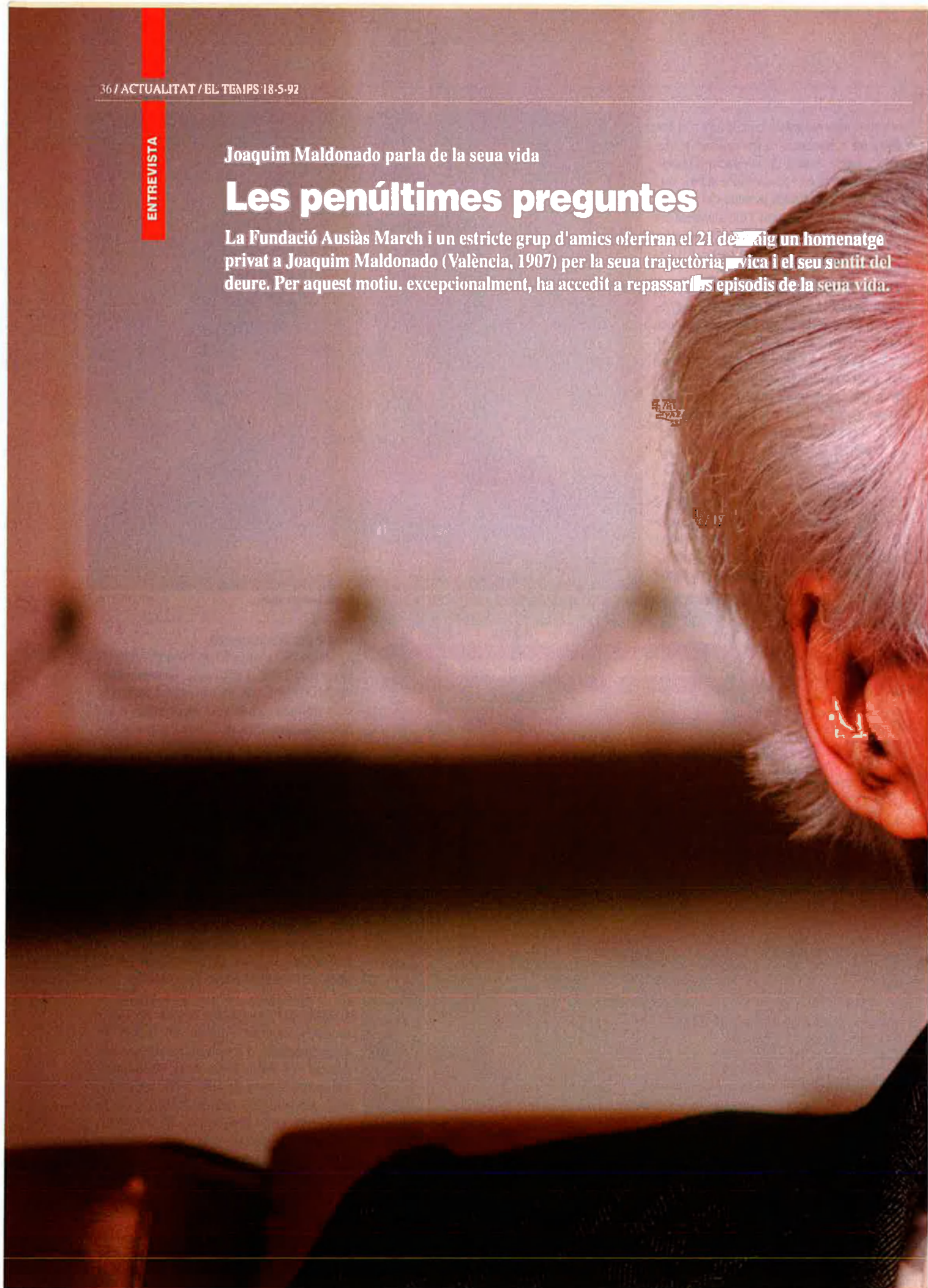
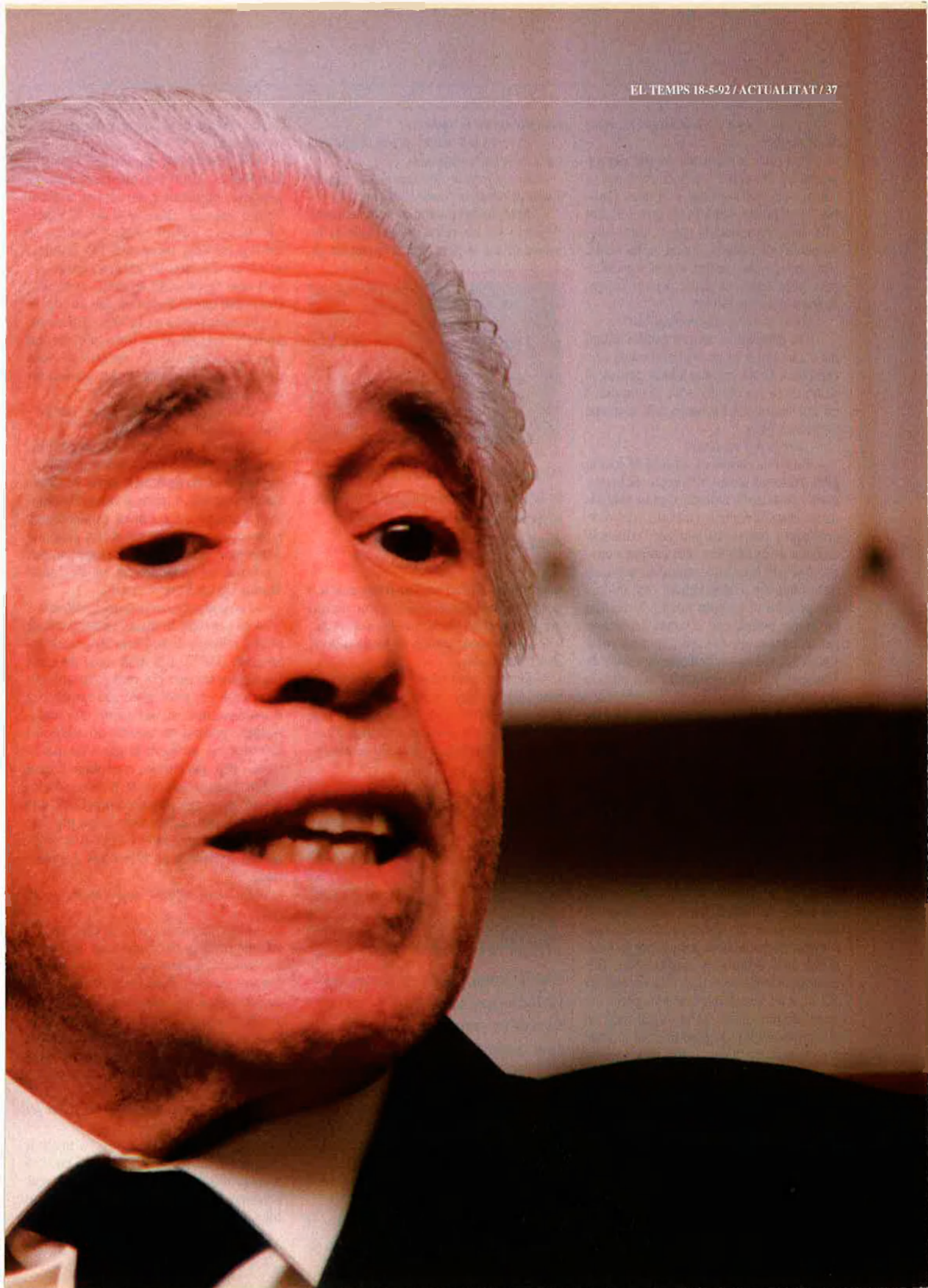


Joaquim Maldonado parla de la seua vida

## Les penúltimes preguntes

La Fundació Ausiàs March i un estricte grup d'amics oferiran el 21 de maig un homenatge privat a Joaquim Maldonado (València, 1907) per la seua trajectòria, la seua vida i el seu sentit del deure. Per aquest motiu, excepcionalment, ha accedit a repassar els episodis de la seua vida.





—*¿Com ocupa el seu temps, senyor Maldonado?*

—Ara estic retirant-me de tot, perquè ja està bé. He portat una vida molt activa i avui vull restringir-me a la cosa familiar, que ja em dona molt que fer. Set fills, les corresponents nores, vint-i-quatre néts i tres besnéts, donen molta faena. Vinc ací perquè aquest era el meu despatx quan estava en actiu, però ja fa dotze anys que estic jubilat.

—*Però vostè no s'ha jubilat mai.*

—De persona no es pot jubilar ningú més que quan la providència vol i se l'emporta. Jo no em puc jubilar perquè el deure no es pot oblidar, s'ha de complir. I els que tenim una formació com la meua, no podem parar.

—*¿Me la pot explicar?*

—La meua formació, com la de tota la gent d'aquests països d'Europa, és humanista, de base cristiana. Grega inicialment, després romana en l'ordre del dret, cristiana i judeocristiana per l'educació catòlica de la majoria. Sóc creient i cristià. Aquesta formació, realment, actua de dues maneres. D'una banda, ens ajuda a comprendre el contorn nostre, la realitat en la que estem, que a voltes l'apreciem per evidència —jo estic parlant amb vostè i això és evident—; i de l'altra, a través de l'examen i l'experimentació, ens porta a la certesa científica.

—*¿Hi ha moltes preguntes que no s'ha pogut contestar?*

—Moltes. Només pots arribar a contestar-te les penúltimes preguntes, però les últimes —*¿quin sentit té açò?, ¿què sóc jo?, ¿per què sóc jo?, ¿què he de fer jo?*—, els que tenim creences donem contestacions que, en certa forma, són sempre dubitatives. Jo tinc certesa de fe, perquè me la dona la religió; tinc certesa humana, quan em crec tot això que contenen els físics de l'àtom, me'n fie; i després, una certesa divina que no acabes de comprendre probablement perquè per la limitació dels homes és impossible. Bé, aquesta consideració li la faig perquè als 85 anys he viscut intensament, però tinc ganes de retraure'm. M'he mogut molt en posicions públiques, però mai les he buscades: sempre m'han pegat una espenta cap a elles, tant en l'ordre professional, que m'ha dut a ser advocat, corredor de comerç i agent de borsa, com en el social, que m'ha impulsat a ser president de l'Ateneu Mercantil, de la Societat Econòmica d'Amics del País, a lluitar per una posició política de democràcia cristiana,...

—*Però vostè també ha d'haver tingut*

*complicitat en l'empenta.*

—El sentit del deure, que és el que està en la base de la formació.

—*Ara li fan un homenatge per aquest sentit del deure tan extraordinari.*

—Això ho fan contra la meua voluntat. Sempre ho he rebutjat perquè ni ho mersc ni val la pena. He acceptat un di-



RAFA GIL

**“Només pots arribar a contestar-te les penúltimes preguntes; a les últimes només podem donar contestacions dubitatives.”**

nar amb els amics, però se'n han passat. I per la molta consideració que tinc als que em coneixen no puc tornar-ho a rebutjar.

—*¿En la seua família hi havia antecedents mercantils?*

—Sí, mon pare va ser corredor de comerç des de l'any 18. Li va donar el títol Francesc Cambó. I jo, quan ell es va retirar, que jo ja era advocat, en virtut d'unes oposicions elementals, ho vaig continuar.



RAFA GIL

**“M'he mogut molt en posicions cíviques, però mai les he buscades: sempre m'han pegat una espenta cap a elles”**

—*¿Recorda a què jugava de menut?*

—Em recorde de jugar al pati de les Escoles Pies, al carrer dels Carnissers, on des dels quatre anys mon pare m'enviava a soles. Nosaltres vivíem al barri del Carme, al carrer de Palomino. Ho tinc molt clar en la memòria.

—*Després va passar als jesuïtes, ¿de*

*quina manera el va marcar la circumstància?*

—Sí, després de passar per l'institut Lluís Vives. Mon pare, que no era encara corredor, mantenia prou relació amb el Centre Escolar i Mercantil del P. Conejos, que va influir perquè passara al col·legi de Sant Josep dels PP. Jesuïtes. Jo els he d'agrair, als jesuïtes, tot el treball que feren amb la meua persona. Considere que la formació que em donaren ha estat bàsica en la vida. Realment, no m'he separat de la línia intel·lectual que vaig rebre allí. És un estil de vida que m'ha marcat en totes les actuacions que he tingut.

—*Molta gent, per les seues actuacions, el té per nacionalista.*

—No ho he estat mai, en el sentit limitatiu. Nacionalista en el sentit de sentir-me valencià, ho he estat sempre. Em considere valencià, i, com a valencià, espanyol i europeu. La realitat espanyola és molt consistent i convenient. Un parell de llibres que m'he llegit últimament m'han confirmat en la tendència, un de Julián Marías i un de Palacio Attard.

—*La seua primera actuació política...*

—Va ser molt limitada, exclusivament com a militant de la Dreta Regional Valenciana (DRV). Era molt amic de Lluís Lúcia, encara que era més jove que ell. Mon pare era molt amic seu també. La República, que va venir amb una manifestació general de satisfacció, alegria i obertura, no va seguir la pauta de moderació i pau que l'hauria consolidat com a règim. Mesos després de la seua proclamació van sorgir partits com la DRV, que més tard, per iniciativa de Lúcia precisament, es van unir en la CEDA (Confederación Española de Derechas Autónomas).

—*La seua relació amb Lúcia, ¿com era?*

—Molt personal, a més de política. Ell va ser director del *Diario de Valencia*, que estava en una casa del meu sogre. Era una persona d'una formació humanista cristiana molt consolidada, la qual el va dur a ajudar a resoldre el problema polític del moment aquell. Com a director del diari va publicar una sèrie d'articles que, en forma de llibre, després van ser la base de la DRV.

—*¿Crec que la història no li ha fet justícia a Lúcia?*

—Ho crec així. Quan es va produir l'alçament, ell va fugir a Castelló però va tenir la responsabilitat de salvar els seus partidaris. Va ser processat per la República per no acceptar la seua actuació i el

sumari de més de mil folis, on havien declarat destacades persones de la zona republicana al seu favor, va servir als nacionals quan van entrar a Barcelona per a condemnar-lo a mort amb quatre folis més. Jo vaig tenir una participació molt directa en aquells moments perquè estava de tinent de l'Estat Major a Calataiud, al quarter general del general Orgaz. Uns amics de València em van requerir perquè acudira en defensa de Lúcia i amb el meu germà vaig anar a Barcelona amb el propòsit de declarar en el sumari, però no ho vam aconseguir. A pesar que vaig parlar amb el tinent coronel Cores i em va firmar una ordre per a poder comunicar-me amb Lúcia, no el vaig poder veure. Sabia que estava en la presó Model i hi vaig anar, però a pesar de l'uniforme i de l'ordre no m'ho van permetre.

—*¿De qui depenia Lúcia?*

—De l'auditor, un coronel que estava en el que era l'edifici de l'Exposició del 98. Es va trencar el cotxe i vaig anar a peu, i només entrar em va preguntar com havia aconseguit l'ordre i quin mòbil polític em portava a la gestió. Li vaig dir que cap, que el mòbil era de justícia, però no vaig aconseguir res. El condemnaren. Va viure una situació tancada de trenta-i-tants anys. Li va passar com a Gil Robles, injuriat i maltractat. I després va morir.

—*Vostè també va estar en la presó, ¿no?*

—A principis d'agost de l'any 36 varen anar a casa de mon pare a fer un registre, i jo, que vivia al pis de dalt, quan vaig veure que podien emportar-se'l, vaig dir que en tot cas ens tancaren al meu germà Llorenç i a mi.

—*En aquell moment, ¿vostè estava molt implicat políticament?*

—En l'últim període anterior a l'alçament Manolo Attard, que era condeixeble meu...

—*Perdone, ¿era el germà d'Emilio Attard?*

—Sí, el germà. Ell tenia càrrec en la DRV i era la persona a la qual Lúcia havia encomanat la relació del possible moviment militar. Pel mes de juny del 36, com que la policia el tenia molt senyalat, em va cridar i em va voler posar en relació amb els informadors, ja que ell estava dificultat. I el juliol vaig conèixer tota la maniobra dels que venien a València a fer el moviment.

—*¿Abans de l'alçament?*

—Sí, abans de produir-se. Aleshores la meua relació era, com veu, molt directa, fins al punt que en ma casa estigué el comandant Redondo i vaig haver d'anar molt amb el general González Carrasco, que va venir substituint Godet per al pronunciamient militar. La meua intervenció en el coneixement d'aquesta cosa em posava en una situació molt perillosa, ¿veritat?

—*¿I per què la policia buscava el seu pare?*

—Hi havia una denúncia per una fàbrica de paper en què havia intervingut mon pare.

—*¿Quant de temps va estar tancat?*

—D'agost a octubre. En el judici, fet per un llaurador i un bomber, em vaig defensar acusant els que ens havien denun-

acabar la guerra i vaig poder tornar a València.

—*I va ocupar la Secretaria Política del Govern Civil.*

—És que mentre no em llicenciaren havia d'estar militaritzat. Em van posar al servici del governador, que era el comandant Planas de Tovar. Era una gran persona, però tenia una formació militar molt africana i violenta.

—*¿Quan va detectar que els objectius de l'alçament no eren els seus?*

—Molt prompte. Vaig ser totalment conscient, junt amb Geminiano Carrascal, Lúcia i Gil Robles, que el curs polític no s'orientava cap a on havia d'anar. Fins al punt que participarem, pel deure, en unes accions polítiques a favor don Juan de Borbón i de la monarquia.

—*¿Va patir alguna classe de repressàlia?*

—Alguna punyada a l'ull. Baix de ma casa hi havia una oficina dels servicis d'informació Falange, que la presidia José Corts Grau, i un dia, quan eixia al carrer, un falangista em va pegar una punyada. Corts Grau li ho va contar al governador, el qual va comentar que ho sentia com a governador però que s'alegrava com a falangista.

—*¿No va tenir problemes per a presidir l'Ateneu Mercantil a partir de l'any 55?*

—No, els vaig tenir després, a propòsit de la riuada del 57. Era alcalde el Marquès del Túria, i com no va rebre ajudes de l'estat, en un

ple va protestar la situació. La seua intervenció la vaig arreplegar en el butlletí de l'Ateneu i la vaig difondre entre els socis. Això va crear problemes. A l'alcalde el van destituir, igual que a Martí Domínguez, que era director de *Las Provincias*, i havia fet un comentari semblant.

—*¿I a vostè no li va passar res?*

—Van estar dubtant si ens respectaven o no, i finalment, com l'Ateneu tenia un gran prestigi, no ens van ni amonestar. Però sempre vam tenir friccions amb el règim. Per exemple amb una conferència que havia de fer Gironella. El capità general va enviar un telegrama comminant-me a suspendre-la perquè, segons ell, Gironella era roig. Resulta que tenia uns de la División Azul en capitania fent-li extractes de les novel·les on apareixien rojos, i basant-se en això Gironella havia de ser roig. Però no la vam suspendre.

## L'humanista el-líptic

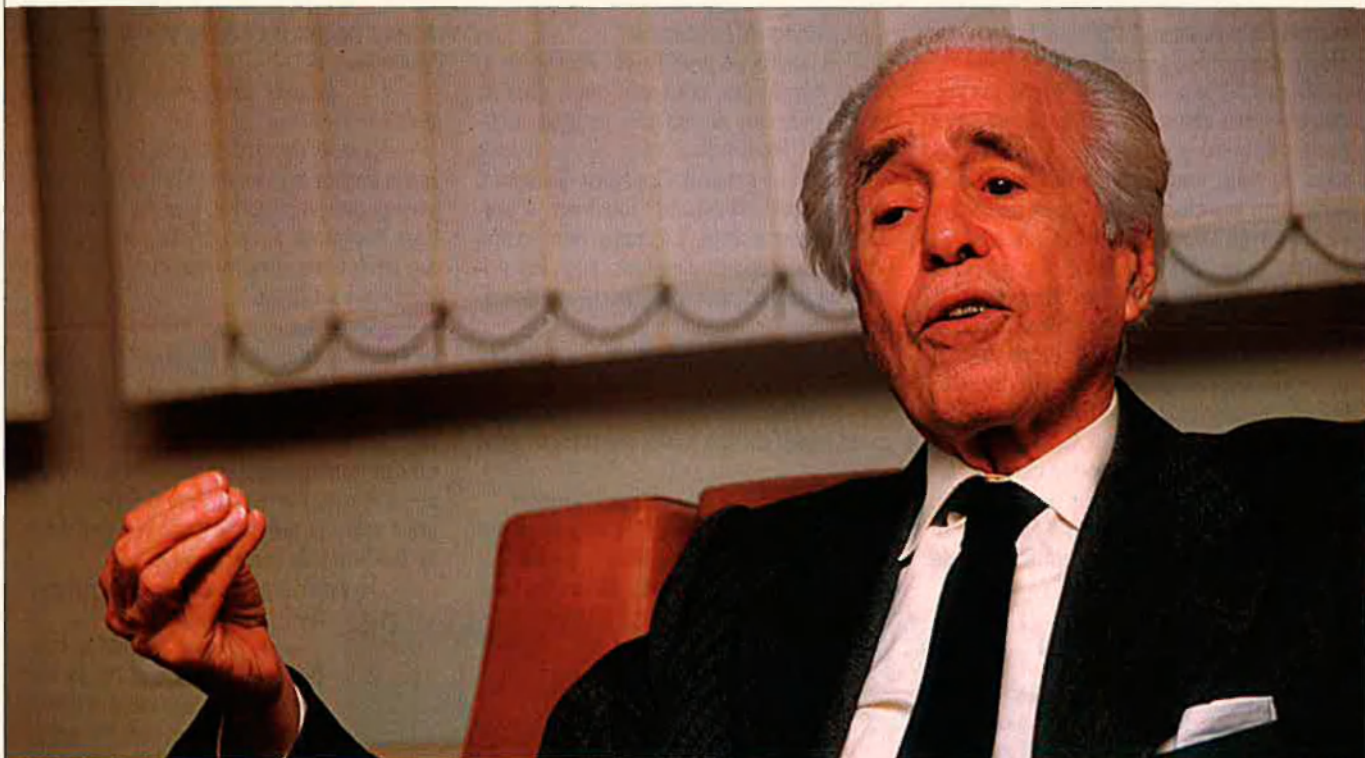


Aquest senyor de dreta passiva i talonari hospitalari ha pesat sempre 60 quilos i ha mantingut l'equilibri en el somriure durant 85 anys, que és un dels oficis de màxima siniestralitat. En la història contemporània d'aquest país amnèsic, moltes coses no han resultat perquè sí, del no-res, darrere, amb la més absoluta discreció, lluny de la notorietat, hi havia don Joaquim, fent possible amb la seua butxaca o les seues gestions que es produïren els miracles.

ciat perquè eren uns estafadors que volien desfer-se de nosaltres. Vaig eixir, vaig estar amagat i van estar a punt d'agarrar-me. I aprofitant que en ma casa vivia com a refugiat Baeza Medina, que era vice-president de les Corts, ell em va ajudar a entrar en la legació de Panamà, on vaig passar un mes. Fins que un dia va venir el fill de l'ambaixador en un cotxe de la Generalitat i el meu germà i jo ens en vam anar a Barcelona com si fórem panamenys.

—*I de Barcelona va anar a Marsella, ¿no?*

—Sí, ens van fer un passaport i amb el visat de la Generalitat vam volar a Marsella. D'allà vaig anar a Irún, on després de donar informes, vaig passar a Valladolid, on vaig ingressar en l'acadèmia militar i em vaig fer tinent de l'Estat Major. Després vaig anar rodant fins que es va



“L'anticatalanisme ha estat una equivocació d'alguns, sobretot d'Abril Martorell.”

RAFA GIL

—¿Tenia patent de cors? ¿Com és que el respectaven tant a vostè?

—Segurament pensaven que la meua posició, a pesar de ser perillosa era honesta. Jo era respectuós amb l'autoritat.

—¿Com es podia ser respectuós amb l'autoritat i participar en el Contuberni de Munic?

—En la mesura possible, el meu sentit del deure m'imposava una actuació social i política que posara fi a la situació de violència que pretenia mantenir el règim. Jo no vaig anar a Múnic, probablement perquè estava fora, però si haguera tingut l'oportunitat, hi hauria anat perquè formava part del “contuberni”. Qui sí hi va anar era Vicent Ventura, que no era del nostre grup polític, però era, és i serà d'una personalitat molt honesta.

—Vostè el va ajudar econòmicament, ¿no és així?

—Ho he fet amb la gent que tenia una situació difícil. Ell va haver d'exiliar-se a París i la meua dona i jo visitàvem la seua, que era una dona molt humil i d'una qualitat humana impressionant. Ventura deu tot el seu caràcter a la seua dona.

—Es deu haver arruïnat pagant les fiances dels opositors al règim.

—No he sigut mai ric.

—Més al meu favor.

—Tampoc he sigut pobre. He tingut sempre més del que he necessitat per a

viure.

—¿En l'operació de relançament de Diario de València va participar per alguna cosa més que perquè l'havia dirigit Lúcia?

—València necessitava un diari obert i liberal. Ja ho havien intentat abans Torres Murciano i Emilio Attard. I jo hi vaig participar com un més, com Martí Domínguez, Jiménez de Laiglesia, Pérez Benlloch... Però va ser un desastre econòmic. Després ho vam tornar a intentar amb *Noticias al Día*, i va passar igual.

—¿Per què la burgesia valenciana no ha estat mai a l'altura de les circumstàncies?

—És una pregunta que jo m'he fet moltes vegades i no he tingut contestació.

—Segurament forma part de les “últimes preguntes” a què vostè al·ludia.

—La burgesia valenciana ha estat molt acomodaticia, molt defensora de la seua posició personal. Una posició de comoditat, que jo no he tingut mai com a burgès i que crec que l'ha perjudicat molt políticament.

—Vostè va intentar una operació política en la transició...

—Vaig seguir la línia que havia marcat José María Gil Robles, el qual em va demanar que férem l'esforç. Vam posar en marxa la Unió Democràtica del País

Valencià, però va ser un fracàs electoral. Com a bon cristià ja només em queda que pensar en la transcendència i penedir-me d'algunes coses que haja pogut no fer ben fetes.

—No seran moltes.

—No, inclús les vaig fer honradament, creient que eren bones. Si he de penedir-me'n, ho he fet en el tribunal de la penitència.

—¿Per què és tan anticatalanista la dreta valenciana?

—Això ha estat una equivocació d'alguns, sobretot d'Abril Martorell, el qual ha tingut molta culpa d'això. Va pensar que això era bo per al partit i es va equivocar.

—¿Encara admira tant Pujol, senyor Maldonado?

—Sóc un gran admirador seu, i lamenta que a València no en tinguem un. La nostra burgesia no ha sigut capaç de donar un Pujol. No sóc pessimista, però dubte que en tinguem mai cap.

—En canvi, González Lizondo diu que és el Pujol valencià.

—Be, vostè supose que em vol parlar seriosament.

—Dispense'm la falta de tacte. Don Joaquim, ¿com es definiria?

—Humanista cristià, respectuós amb els humanistes que no són cristians però lamentant que no ho siguen.

**Miquel Alberola**